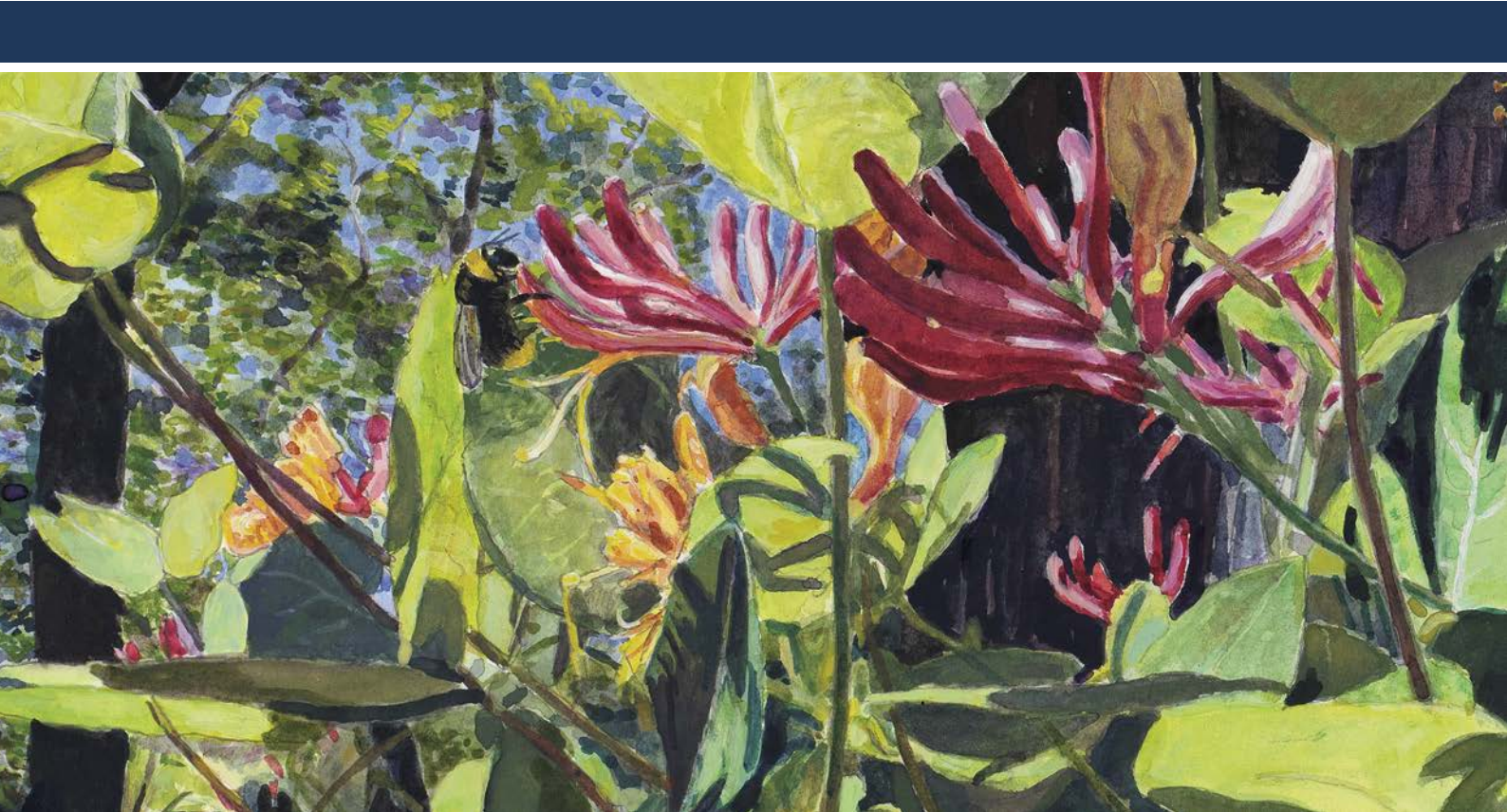

TORSTEN SÖDERBERGS STIFTELSE

Torsten Söderbergs Stiftelse har till ändamål att främja vetenskaplig forskning och vetenskaplig undervisnings- eller studieverksamhet av landsgagnelig innebörd varvid företrädesvis de ekonomiska, medicinska och rättsvetenskapliga områdena skall komma ifråga.

2014

VERKSAMHETSÅRET 2014

ANSLAGSGIVNING 2014, KRONOR

Totalt.....70 004 525

FÖRDELNING PÅ ÄMNESOMRÅDE, KRONOR

Medicin.....29 435 000
Ekonomi.....20 669 400
Rättsvetenskap.....10 376 000
Övrigt.....9 524 125

FÖRDELNING PÅ MOTTAGARE, KRONOR

Göteborgs universitet.....12 906 000
Lunds universitet.....10 445 125
Kungl. Vetenskapsakademien.....10 300 000
Stockholms universitet.....9 668 667
Uppsala universitet.....4 723 833
Karolinska institutet.....3 000 000
Institutet för Näringslivsforskning.....2 440 400
Handelshögskolan i Stockholm/SIR.....1 685 000
Sveriges Lantbruksuniversitet.....1 500 000
Centrum för Näringslivshistoria.....1 374 000
Högskolan Kristianstad.....1 260 000
Linköpings universitet.....1 129 000
Chalmers Tekniska högskola.....1 000 000
Övriga mottagare.....5 857 500

PRISER MED OMKOSTNADER, KRONOR

Totalt.....2 715 000

FÖRMÖGENHET, KRONOR

31 december 2014.....1 431 544 790

Torsten Söderbergs Stiftelses anslagsgivning har under verksamhetsåret 2014 uppgått till drygt 70 miljoner kronor och stiftelsen har under den senaste femårsperioden i genomsnitt anslagit cirka 109 miljoner kronor per år. Fördelningen av 2014 års anslag på ämnesområden, den geografiska fördelningen med mera presenteras i sammanställningen till vänster.

Medicin. Tio miljoner kronor anslogs till Kungl. Vetenskapsakademien för inrättandet av ytterligare en *Torsten Söderbergs akademiprofessur i medicin* (2015). Professuren skall främja internationellt ledande forskning inom medicin och tilldelas varje år en forskare vid en svensk medicinsk fakultet. Till innehavare av 2014 års professur utsågs den framstående Alzheimerforskaren professor Kaj Blennow, vid Göteborgs universitet. Se artikel på sidan 9.

Inom ämnesområdet medicin har bland annat även anslagits två miljoner kronor till professor Zaal Kokaia vid Lunds universitet för projektet *Utveckling av nya cellterapi för stroke*. Genom användandet av etablerade djurmodeller forskar man för att få fram helt nya behandlingsmetoder vid stroke som kan överföras på människor. Denna translationella forskning använder cellterapeutiska strategier för att återfå hjärnfunktion. Lunds universitet ligger redan i framkant inom detta område och de kommande resultaten kan få stor betydelse för behandlingen av strokepatienter.

En miljon kronor tilldelades docent och överläkare Caroline Nilsson vid Karolinska Institutet, för forsknings-

projektet *Kan vi bota jordnötsallergi med oral immunterapi och anti-IgE-antikroppar?* Svår matallergi är vanligare än svår astma och det finns ingen botande behandling. I projektet genomförs unika kliniska försök där jordnötsallergiska individer behandlas med antikroppar mot IgE (den antikropp som orsakar allergiska reaktioner) när de får äta jordnötter varvid också deras cellers reaktionsförmåga mot jordnötter studeras *in vitro*.

Ekonomi. Bland anslagen inom ämnesområdet ekonomi kan nämnas närmare två miljoner kronor till docent Jan Marton vid Handelshögskolan vid Göteborgs universitet för att utföra studien *Osäkerhet i externredovisning*. Studien skall fokusera på orsakerna till osäkerheten och åtgärder som kan vidtas för att reducera osäkerheten. Som exempel skall studeras vilka poster i resultat- och balansräkning som uppvisar hög osäkerhet. Resultaten kan ge vägledning för redovisningens normsättare, redovisande företag och användare av redovisning på kapitalmarknaden.

Nära 1,3 miljoner kronor tilldelades lektor Timurs Umans vid Högskolan Kristianstad, för forskning om *Mångkulturella ledningsgrupper i svenska bolag*. Ledningsgrupper i Europa blir allt mer mångkulturella men jämfört med övriga Europa är mångkulturella ledningsgrupper i Sverige ett relativt nytt fenomen. Forskning finns gällande ledningsgrupper ur ett generellt mångfaldsperspektiv, men relativt lite gällande kulturell mångfald. Detta projekt ämnar att generera ny relevant kunskap kring detta fenomen.

Rättsvetenskap. Inom det rättsvetenskapliga ämnesområdet har bland annat anslagits 780 000 kronor till docent Anna Jonsson Cornell, vid Uppsala universitet, som ansvarig för doktorandprojektet *Den digitala yttrandefriheten – en komparativ studie*. Internet och andra digitala teknologier har gjort det möjligt att kommunicera och studera information snabbare och i större mängder än någonsin tidigare. Yttrandefriheten fortsätter att vara en av de viktigaste rättigheterna i ett fungerande demokratiskt samhälle. Syftet med detta projekt är att analysera huruvida förhållandena för utövandet av yttrandefrihet kan anses ha förändrats i grunden sedan början av den digitala tidsåldern. Detta görs genom att jämföra hur fyra olika länder har anpassat sina nationella yttrandefrihetsgarantier till den digitala miljön.

Vidare beviljades juris doktor Stojan Arnerstål, vid Uppsala universitet, 628 000 kronor för forskningsprojektet inom varumärkesrätten *Användning av annans varumärke i marknadsföring*. Det råder betydande osäkerhet om rättsläget och om gränserna för vilken användning som är tillåten. Osäkerheten kan sägas ha uppstått till följd av den harmonisering och tolkning av varumärkesrätten som skett inom ramen för EU och EU-domstolen.

Övrigt. Bland anslagen inom ämnesområdet övrigt har stiftelsen beviljat filosofie licentiat Annelie Nitenberg, Västsvensk Arkeologi, 273 000 kronor för hennes arkeologiska avhandling *Härskaridentiteter i liv och död i vendel- och vikingatida Västergötland*. Hon kommer

bland annat utifrån statusgravar och de sociala eliternas livs- och representationsmiljöer studera dessa eliters strategier för att uppnå möjligheten att utöva makt. Målsättningen är också att diskutera och försöka förstå formeringen av Västergötland i en tid före riksbildningar och etablerade kungamakter.

Till Kungl. Musikhögskolan i Stockholm och rektor, professor Cecilila Rydinger Alin, anslags 250 000 kronor för *tekniska resurser för forskning och utbildning* till den nya musikmiljön för utbildning av musiker och musklärare. Högskolans lokaler i Stockholm byggs ut och moderniseras för denna framtidsinriktade verksamhet.

Priser. Torsten Söderbergs Stiftelse har under 2014 utdelat *Torsten och Wanja Söderbergs nordiska pris i design och konsthantverk*. Priset som utdelades första gången för tjugo år sedan, den 4 november 1994, är ett av världens största designpris. Årets pristagare, modeskaparen Ann-Sofie Back, presenteras på sidan 4 jämte en historisk tillbakablick av Tom Hedqvist, chef för Röhsska museet.

Det *Söderbergska priset i medicin* utdelades under året gemensamt med Ragnar Söderbergs stiftelse. Professor Leif Groop, vid Lunds universitets Diabetescenter, mottog priset för framstående insatser inom diabetesforskningen.

Vad gäller övriga anslag hänvisas till anslagslistan i slutet av denna års-skrift. Några av anslagen presenteras även närmare i skriften. ■

TORSTEN SÖDERBERGS STIFTELSE

»har till ändamål att främja vetenskaplig forskning och vetenskaplig undervisnings- eller studieverksamhet av landsgagnelig innebörd varvid företrädesvis de ekonomiska, medicinska och rättsvetenskapliga områdena skall komma ifråga«

STYRELSE

Tomas Söderberg, fil.dr h.c., ordförande, Källered
Richard Arvidsson, prof., vice ordförande, Lidingö
Peter Söderberg, fil.kand., ledamot, Göteborg
Maria Söderberg, civ.ek., ledamot, Stockholm

Wanja Söderberg, teol.stud., suppleant, Marstrand
Anna Söderberg, fil.kand., suppleant, Stockholm
Elisabet Söderberg, doktorand, suppleant, Stockholm
Torsten Söderberg, produktutv., suppleant, Sätla

KANSLI

Marianne Lunde, kanslichef
Charlotta Lindgren, amanuens

VETENSKAPLIGA RÅDGIVARE

Harry Flam, professor emeritus i internationell ekonomi, Stockholms universitet, ledamot av Kungl. Ingenjörsvetenskapsakademien

Claes-Robert Julander, professor emeritus i företagsekonomi, Handelshögskolan i Stockholm, ledamot av Kungl. Ingenjörsvetenskapsakademien, f.d. rektor

Gustaf Lindencrona, professor emeritus i finansrätt, Stockholms universitet, ledamot av Kungl. Vetenskapsakademien, f.d. rektor

Bo Ralph, professor emeritus i nordiska språk, Göteborgs universitet, ledamot av Svenska Akademien

Hans Wigzell, professor emeritus i medicin, Karolinska institutet, ledamot av Kungl. Ingenjörsvetenskapsakademien, ledamot av Kungl. Vetenskapsakademien, f.d. rektor

STIFTELSENS REVISOR

Thomas Thiel, auktoriserad revisor, KPMG AB

Torsten och Wanja Söderbergs pris

Den 4 november 2014, för tjugonde året i rad, utdelades Torsten och Wanja Söderbergs nordiska pris i design och konsthantverk. Prissumman är på en miljon svenska kronor.

Årets pris mottogs av den svenska modeskaparen Ann-Sofie Back med motiveringen att hennes »konstnärskap präglas av intuition och paradox. I en ständigt pågående kamp med det modesystem hon själv är en del av, har hon med obruten integritet utforskat vardagen och det socialt stereotypa. Med kontinuitet och bibehållen distans har hon med tiden fått belägg för hur man genom sin tro på en motståndets estetik skapar ett såväl kommersiellt som särpräglat mode.«

Efter studier i mode vid Beckmans Designhögskola i Stockholm

och Central St. Martins i London debuterade hon 2001 för att så småningom lansera ett eget märke 2005. Sedan 2009 delar hon sin tid mellan att vara kreativ chef för det egna företaget BACK och varumärket Cheap Monday.

Priset överlämnades vid en högtidlighet på Göteborgs universitet och i samband med ceremonin visades en kort dokumentärfilm om hennes arbete. Utställningen »Back. Allt ska bort!« av och med pristagaren öppnades för allmänheten på Röhsska museet den 5 november 2014. ■

Till vänster: Tomas Söderberg, ordf. Torsten Söderbergs Stiftelse, Ann-Sofie Back med bostonterriern Beverly; Tom Hedqvist, museichef Röhsska museet samt Pam Fredman, rektor Göteborgs universitet. Foto: Carl Ander Röhsska museet. Till höger: ur Backs kollektion. Foto: Stefan Zschernitz. Back allt ska bort! av Stefan Fält.

TIDIGARE MOTTAGARE AV TORSTEN OCH WANJA SÖDERBERGS PRIS

Hjalte Karlsson (2013), Sigurd Bronger (2012), Henrik Vibskov (2011), Front (2010), Harri Koskinen (2009), Steinunn Sigurðardóttir (2008), Norway Says (2007), Ole Jensen (2006), Gruppen bakom Volvo Your Concept Car (2005), Janna Syvänoja (2004), Sigurður Gústafsson (2003), H.C. Ericsson (2002), Björn Dahlström (2001), Peter Opsvik (2000), Nordiska kritiker (1999), Louise Sass (1998), Mats Theselius (1997), Brita Flander (1996), Liv Blåvarp (1995), Jane Reumert (1994).

Två decennier med prisad design

TOM HEDQVIST
MUSEICHEF RÖHSSKA MUSEET

Under de drygt tjugo år som förflutit sedan Torsten och Ragnar Söderbergs stiftelser 1992 beslutade instifta Torsten och Wanja Söderbergs pris, en av världens mest prestigefyllda utmärkelser inom konsthantverk och design, har utvecklingen inom de respektive disciplinerna varit avsevärd.

Det konsthantverkliga fältet har vidgats mot en alltmer intresserad och kunnig publik, redo att möta det förnyade gränsland mellan hantverk och konst som idag utgör en naturlig spelplan. Designområdet genomgår som bäst ett paradigmskifte präglat av teknisk innovation som påverkar såväl formspråk som räckvidd och tankebygge. Fördjupad insikt kring resursernas begränsning omformulerar materialområdena och designforskning har etablerats som en ung men central disciplin med självklar koppling till hållbarhet, ekonomi och konsumtion.

Idag ter sig initiativet från två av Sveriges viktigaste bidragsgivare till forskning och utveckling att instifta *Torsten och Wanja Söderbergs pris* som direkt visionärt. Genom att över tid och med stor kontinuitet uppmuntra konsthantverkare, formgivare och representanter för den skrivande kritikerkåren, bidrar priset till ökad kunskap och förståelse mellan såväl praktiker som teoretiker och är samtidigt en länk mellan de Nordiska design- ▶

► och konsthantverksmuseerna. Sedan 2014 möjliggör Torsten Söderbergs Stiftelse ensam priset som utdelas av Röhsska museet.

Priset instiftades ursprungligen till hundraårsminnet av Torsten Söderbergs födelse. Makarna Torsten och Wanja Söderberg var sedan 1938 medlemmar i *Föreningen Röhsska Konstslöjdmuseets Vänner*. Torsten Söderberg blev 1948 ledamot i föreningens styrelse och var åren 1950–1960 dess ordförande – liksom hans son Tomas är idag. Detta illustrerar kopplingen till Röhsska museet som naturligt nav för priset. Ordförande i prisnämnden är Röhsska museets chef och nämnden består, förutom Tomas Söderberg, av cheferna vid design- och konsthantverksmuseerna i Norden.

Steget från danska keramikern Jane Reumerts naturlyriskt laddade verk, först ut att premieras 1994, till svenska pristagaren Ann-Sofie Backs starkt personliga avtryck på den internationella modescenen tjugo år senare kan tyckas långt, men är samtidigt en övertygande bild av tron på konstens, formens och humanioras inneboende och progressiva krafter. ■

TORSTEN OCH WANJA SÖDERBERGS PRIS 1994–2014

Utdelades första gången 1994, hundra år efter Torsten Söderbergs födelse.

Priset skall främja framstående gärning inom konsthantverk och design.

Tilldelas person verksam i något av de nordiska länderna.

Delas ut årligen av Röhsska museet i Göteborg. Ordförande i prisnämnden 2014 är Röhsska museets chef, Tom Hedqvist.

Prissumman 2014 är 1 miljon svenska kronor.

Ett av världens största designpris där pristagaren väljs av en prisnämnd.

»Vit brosch« av Sigurd Bronger. Foto/källa: Bronger.

Leif Groop. Foto: Lasse Skoog, Nyköpings bildtjänst.

Söderbergiska priset i medicin

Professor Leif Groop, föreståndare för Lunds universitets Diabetescenter tilldelades det Söderbergiska priset i medicin 2014. Priset utdelades gemensamt med Ragnar Söderbergs stiftelse.

Groop tog läkarexamen vid universitetet i Bern, Schweiz, och doktorerade vid Helsingfors universitet i Finland. Efter en period vid Yale University, USA, ägnade han sig bland annat åt att utforska de patogena händelser som leder till typ 2-diabetes. Som ett led i detta startade han *Botniastudien* – en av världens största familjestudier på typ 2-diabetes.

Leif Groop var en av de första som insåg betydelsen av forskning kring typ 2-diabetes. Med dagens dramatiska ökning av patienter med typ 2-diabetes i stora delar av världen, och den omfattande ohälsa det leder till, är diabetes en av världens stora folksjukdomar. Han har identifierat gener som ökar risken för typ 2-diabetes och hur de samverkar med omgivningsfaktorer som påverkar utvecklandet och utvecklingen av sjukdomen.

Han inriktade tidigt sin forskning på sjukdomens olika former. Han var först med att beskriva en blandform mellan typ 1- och typ 2-diabetes, så kallad LADA, och har bidragit till kunskaper om flera tidigare okända blandformer. Sedan länge är han en av de internationellt sett mest meriterade forskarna i fältet med ett mycket stort antal publicerade vetenskapliga artiklar samt har skapat ett brett internationellt nätverk och handlett många av de forskare som idag räknas till de främsta inom diabetesforskningen.

Leif Groop mottog priset på en miljon kronor för »sina banbrytande insatser inom diabetesforskning, både avseende grundforskning och klinisk forskning«. Utdelning skedde vid ett vetenskapligt seminarium den 10 april 2014, i samarbete med Svenska Läkaresällskapet. ■

TIDIGARE MOTTAGARE AV SÖDERBERGSKA PRISET

Maarit Jänträ-Jareborg (2013), Christopher Gillberg* (2012), Bertil Holmlund (2011), Lars Klareskog* (2010), Lennart Pålsson (2009), Felix Mitelman* (2008), Per Krusell (2007), Catharina Svanborg och Lars Björck* (2006), Nils Jareborg och Jan Ramberg (2005), Anita Aperia* (2004), Lars Calmfors (2003), Hans G. Boman* (2002), Per Henrik Lindblom (2001), Anders Björklund och Olle Lindvall* (2000), Jörgen W. Wejbull (1999), Jan-Åke Gustafsson* (1998), Anders Agell (1997), Björn Dahlbäck* (1996), Torsten Persson (1995), Jan Holmgren och Ann-Mari Svennerholm* (1994), Bertil Bengtsson (1993), Per Ingvar Brånemark* (1992), Lars E. O. Svensson (1991), Per Björntorp* (1990), Kurt Grönfors (1989), Nils G. Kock* (1988), Assar Lindbeck (1987), Rolf Luft* (1986). * Medicin, övriga avser ekonomi/rättsvetenskap.

Mot nya behandlingsstrategier för förlossningsasfyxi och stroke

Hjärnischemi, det vill säga syrebrist i hjärnan till följd av bristande blodcirkulation efter stroke eller i samband med födseln, orsakar stort lidande hos patienter och deras anhöriga samt stora kostnader för samhället. Forskare vid Sahlgrenska akademien arbetar med nya effektiva behandlingar för att mildra dessa hjärnskador.

MARCELA PEKNA

Foto: iStockPhoto.

Hjärnceller i den ischemiska vävnaden dör och deras funktioner faller bort. Beroende på vilket område i hjärnan som drabbas kan stroke leda till svårighet att styra viljemässiga rörelser, känselbortfall, språk- och sväljningssvårigheter, epilepsi med mera.

Förlossningsasfyxi innebär att barnet i samband med födseln drabbas av en kombination av syrebrist och nedsatt blodförsörjning. Om asfyxin är allvarlig kan barnet utveckla symtom på hjärnskada, så kallad *hypoxisk ischemisk encefalopati*. Hos några är skadan så allvarlig att barnet avlider, bland de som överlever är risken hög för att

utveckla neurologiska handikapp som cerebral pares, epilepsi och utvecklingsstörning.

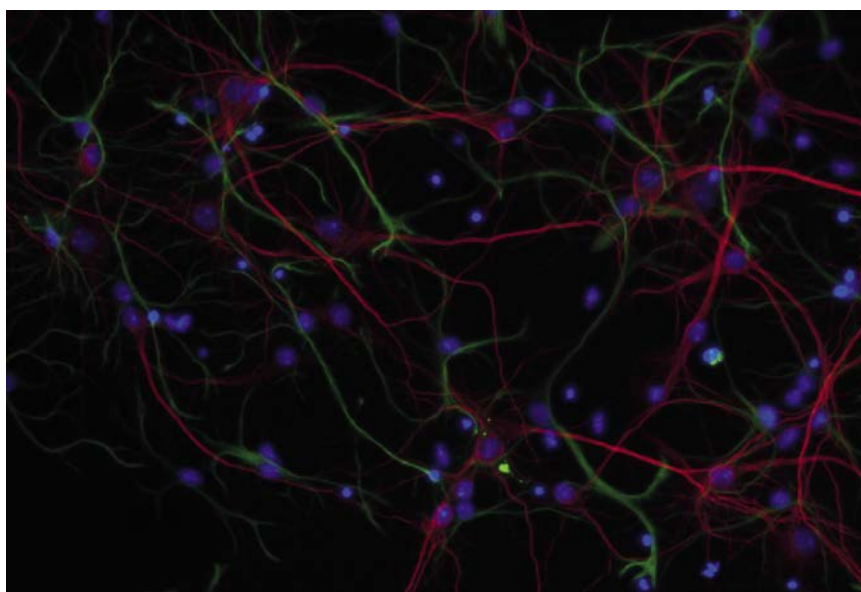
Det finns i nuläget inget effektivt sätt att reparera skadad hjärnvävnad. Dagens forskning fokuserar på att minska skadan genom till exempel kylbehandling och förbättra funktionsåterkomst genom att stimulera hjärnans plasticitet (formbarhet) som ligger till grund för vår inlärnings- och anpassningsförmåga.

Hjärnans plasticitet möjliggör också för kvarvarande nervceller att efter skada överta de döda cellernas

funktioner genom att till exempel bilda nya utskott och kopplingar och även bildning av nya nervceller.

Komplementsystemet är en central del av det medfödda immunförsvaret och mest känt för att det skyddar oss mot farliga bakterier. Det har dock också andra viktiga funktioner, inte minst i hjärnan.

Vår forskargrupp vid Sahlgrenska akademien, Göteborgs universitet, har visat att komplementsystemet medverkar i skyddet av den växande hjärnan och stimulerar hjärnans plasticitet. Vårt mål är att vidareutveckla dessa forskningsrön för att ta fram nya effektiva behandlingar för att mildra neurologiska skador hos nyfödda barn och förbättra funktionsåterkomst hos strokepatienter och förhoppningsvis även andra hjärnskador. ■

PROJEKT: Mot nya behandlingsstrategier för förlossningsasfyxi och stroke.

LÄROSÅTE: Sahlgrenska akademien vid Göteborgs universitet.

PROJEKTLEDARE: Docent Marcela Pekna.

ANSLAG: 2014.

Odlade nervceller från mushjärnan (röd färg). Grön färg visar synapsin, en protein som är en del av kopplingar mellan nervceller (s.k. synapser) där informationsflödet från en nervcell till en annan äger rum. Cellkärnor i blå färg. Foto: Noriko Shinjyo.

De karolinska fångarnas censurerade brev

LARS BERGMAN

Efter nederlagen mot ryssarna vid Poltava och Perevolotjna år 1709 fördes mer än 20 000 karoliner som krigsfångar till Moskva, Ryssland. Därifrån sändes de flesta ut till mer avlägsna trakter. En av svenskstäderna blev Tobolsk i västra Sibirien. En del av svenskarna rotade sig, bildade familj och valde att stanna även efter krigsslutet 1721. Andra hölls kvar mot sin vilja.

De flesta överlevande försökte hålla ihop, vårda sin särart och skaffa sig den utkomst de kunde. Det förekom motsättningar mellan svenskarna och den lokala befolkningen, men de hade ofta ett visst anseende. I många fall var de betydligt bättre utbildade än ryssarna själva och ledde med framgång små och stora byggnadsprojekt. De som hade specialkunskap

Tobolsk i västra Sibirien. Foto: Lars Bergman.

fick ofta en privilegierad ställning. Brev utväxlades mellan karolinerna i Ryssland och dem därhemma och framför allt tycks de belysa krigsfångarnas egen situation, deras tankar och föreställningar, men också det dagliga livet. Brevens är av vitt skilda slag, men många av dem nådde aldrig sin adressat. Detta gäller brev i båda riktningarna. De fastnade helt enkelt i censuren. Efter sovjetväldets fall har arkiven öppnats och dessa

PROJEKT: De karolinska fångarnas censurerade brev.
ORGANISATION: Riksföreningen Sverigekontakt.
PROJEKTLEDARE: Generalsekreterare Lars Bergman.
ANSLAG: 2014.

brev blivit mer lättillgängliga. I ett forskningsprojekt som stöds av Torsten Söderbergs Stiftelse skall dessa brev nu lokaliseras, studeras och ställas till förfogande. ■

Redovisningens reglering och praktik

ANNE LOFT

Globaliseringen av ekonomin har medfört att nya former för reglering växt fram. En stor del av de regler som svenska företag möter idag har sitt ursprung i transnationella organisationers arbete med standarder och koder eller staters samverkan kring lagar och förordningar.

Forskningen på området fokuserar ofta på om regler är formellt implementerade eller inte. Däremot har tidigare forskning visat mindre in-

tesse för hur regleringsprocessen ser ut och hur implementeringen av reglerna påverkar den dagliga verksamheten inom företag.

Syftet med forskningsprogrammet är att beskriva och konceptualisera för att öka förståelsen för hur normer får företräde och materialiseras i internationell reglering, samt hur dessa normer transformeras i mötet med företaget och påverkar företagets aktiviteter.

Programmet innehåller tre delprojekt: 1) utveckling av internationella rekommendationer för professioners etik, 2) påverkan av internationella redovisningsregler på beslutsfattandet inom företag och 3) hur extern reglering påverkar

interna styrsystem. Tillsammans skall delstudierna lägga grunden till en teori om relationen mellan internationell reglering och företagets praktik. ■

Ekonomihögskolan vid Lunds universitet. Foto: Kennet Ruona.

PROJEKT: Redovisningens reglering och praktik.
LÄROSÄTE: Lunds universitet.
FORSKARGRUPP: Anne Loft (projektledare), Kristina Artsberg, Amanda Sonnerfeldt, Karin Jonnergård, Johan Dergård, Peter Jönsson, Rolf Larsson.
ANSLAG: 2014.

Skärvans renässans

Katarina Botwid är keramiker och doktorand vid institutionen för arkeologi och antikens historia vid Lunds universitet. Hennes forskning med nya analysmetoder av keramik sätter både enskilda kärl, hantverkare och produktionsvillkor i ett nytt ljus.

KATARINA BOTWID

Skärvans renässans är ett forskningsprojekt som skapar ny tvärvetenskaplig forskning inom svensk och internationell arkeologi. Att synliggöra praktisk kunskap är högaktuellt i den akademiska världen. Torsten Söderbergs Stiftelse började redan 2009/2010 att ge sitt stöd till min forskning vid Lunds universitet med detta fokus. Inom projektet utvecklas nu nya möjligheter att förstå vår forntid.

Att söka spåren av hantverkskicklighet i arkeologiska artefakter ger inte bara nya sätt att undersöka hantverken från vår tidigaste förhistoria till idag. Metoden ger dessutom

PROJEKT: Skärvans renässans – ny analysmetod för tolkning av arkeologisk keramik.

LÄROSÄTE: Lunds universitet.

PROJEKTLEDARE: Fil.mag. Katarina Botwid.

ANSLAG: 2009, 2012–2014.

inblickar i en mängd olika aspekter av våra forntida samhällen.

I grunden handlar forskningen om att kombinera olika discipliner och låta en person som besitter professionell kunskap inom ett hantverk bedöma sina forntida kollegors arbete. Dessa analyser ger arkeologen värdefulla pusselbitar till sin tolkning. Genom att bygga upp denna empiriska kunskap kommer man forntiden närmare. Av vilken kvalitet är gårdens husgeråd? Visar handelsplatsens föremål upp tekniska nymodigheter? Vad innebär det att järnåldersgravens keramik inte tycks vara gjord av tidens kunniga keramiker?

Forskningsfältet ger fortlöpande nya spännande resultat som väcker internationellt intresse. De senaste

Illustration:
Henning Cedmar
Brandstedt.

rönen kommer att presenteras på en stor internationell konferens under våren 2015. Min senaste fallstudie visar att stor kunskap kan ha uppnåtts redan i tidig ålder. De välbevarade fingeravtrycken, inbrända i ett hantverksskickligt utfört bronsålderskär, uppskattas komma från ett barn på nio år. Hur kommer det påverka bilden av vår forntid? ■

Folkrätten i svensk säkerhetspolitik

PER AHLIN

I min avhandling från 1993 studerade jag hur Sverige använt sig av folkrätten i sin säkerhetspolitik. Syftet med min nuvarande forskning är att se om svensk syn på folkrättens roll ändrats sedan dess. Tesen är att en förändring skett och frågan är hur, varför och på vilka områden.

Foto: Staffan Westerlund.

På ytan har en stor förändring skett.

Sverige gick med i EU 1995 och övergav neutralitetspolitiken 2002. Det ger nya förutsättningar.

För att kunna föra en trovärdig neutralitetspolitik måste man nämligen agera så att det går att uppfylla neutralitetsrättens krav i händelse av krig. Den begränsningen är nu borta. Alliansfriheten är inte rättsligt reglerad.

FN har traditionellt varit en hörnsten i svensk utrikespolitik. I och med EU-medlemskapet har Sverige ett nytt utrikespolitiskt forum, och i Lissabonfördraget (2009) har Sverige åtagit sig att ge assistans till en medlemsstat som utsätts för ett angrepp.

Trots dessa genomgripande förändringar är min tes att den svenska grundsynen är densamma som under det kalla kriget. Det är viktigt för Sverige att folkrätten respekteras, att internationella organisationer fungerar och att

staters legala möjligheter att ta till våld är så få som möjligt. En stabil och någotsånär förutsebar rättsordning är ett skydd för en liten stat som Sverige, och det ligger i Sveriges intresse att denna stabilitet och förutsebarhet består.

Tolkningen av normerna tycks dock ha ändrats, och ett exempel är synen på våld. Sverige har traditionellt haft en restriktiv tolkning av självförsvarsrätten i artikel 51 i FN-stadgan, men det finns tecken på att synen på våld blivit mer flexibel. Man kan hävda att Sverige numer anser sig tryggare om FN-stadgans syfte respekteras än om dess bokstav gör det. ■

PROJEKT: Folkrätten i svensk säkerhetspolitik.

LÄROSÄTE: Stockholms universitet.

PROJEKTLEDARE: Juris doktor Per Ahlin.

ANSLAG: 2014.

Alzheimers sjukdom, en av våra stora folksjukdomar, orsakar den vanligaste formen av demens och är en enorm samhällsörda. Kaj Blennow som tilldelades Torsten Söderbergs akademiprofessur i medicin 2014 fokuserar på analysmetoder av Alzheimer och gjort stora framsteg med sin forskning.

Biokemiska tester avspeglar hjärnförändringar vid Alzheimer

KAJ BLENNOW

Alzheimer kännetecknas av sammanklumpning av två olika proteiner, β -amyloid och tau, till plack och neurofibriller i hjärnbarken. Den ledande hypotesen om sjukdomsorsaken vid Alzheimer är att dessa proteinansamlingar skadar nervcellernas funktion, med degeneration (förtvining) av nervceller och deras synapser (kontakt punkter till andra nervceller) och därigenom en fortskridande minnesförsämring och demensutveckling.

Förståelsen av sjukdomsmekanismerna vid Alzheimer har försvårats av bristen på metoder att kunna studera molekylära mekanismer direkt hos patienter. Dagens kunskap är därför till stor del baserad på cell- och djurmodeller. Forskningen vid Alzheimer har också gett ett flertal läkemedelskandidater, vilka bygger på principen att hämma amyloidutfällningen.

Tyvärr har stora kliniska prövningar med denna typ av läkemedel inte kunnat bromsa sjukdomens framskridande. En möjlig förklaring är att en stor andel av patienterna fått fel diagnos då man inte använt diagnostiska tester, en annan att man

testat läkemedlen i ett för sent skede av sjukdomen, då hjärnförändringarna är för uttalade.

En annan förklaring är att flera av läkemedlen inte visats påverka β -amyloid omsättningen hos människor innan de testades i kliniska prövningar hos patienter, och därmed sannolikt varit ineffektiva på grund av missvisande resultat från djurmodeller.

Min forskningsgrupp har utvecklat biokemiska tester (biomarkörer) för att mäta β -amyloid och tau i likvorprover (hjärn/ryggvätska). Dessa används i dag diagnostiken av Alzheimer, liksom i utvecklingen av nya läkemedel (för att påvisa och följa effekten av terapin), och i patientstudier för att förstå sjukdomsmekanismerna vid Alzheimer.

Målet med forskningen som innehavare av Torsten Söderbergs Akademiprofessur 2014 är att utöka arsenalen av tester för de centrala sjukdomsmekanismerna vid Alzheimer, för vilka det idag helt saknas metoder att studera hos patienter.

Ett viktigt mål är metoder för att kunna följa synapsskadan, vilket är en central sjukdomsmekanism vid Alzheimer, som direkt kan kopplas till symptomen hos patienterna. Det saknas också metoder för att mäta de aggregerade men lösliga formerna av β -amyloid och tau som kallas oligomerer. Dessa spelar en central roll i den allra tidigaste utvecklingen av sjukdomen, och men tillräckligt känsliga metoder saknas idag.

Foto: Johan Wingborg.

Vi kommer att använda en ny ultrakänslig metodik, *Simoa*, som har upp till tusen gånger ökad känslighet. Ett tredje mål är att utveckla blodprover för Alzheimer, med ovan nämnda ultrakänsliga analysteknik. Vår forskning har visat att en sådan kandidat är tau mätt i serum.

Dessa nya biomarkörer kommer att vara värdefulla verktyg och för att förstå de tidigaste sjukdomsmekanismerna vid Alzheimer. De kommer också att möjliggöra en utvärdering av effekten av terapier mot β -amyloid och tau, och därigenom kunna välja optimala läkemedelskandidater. Slutligen kan de möjliggöra en exakt tidig diagnos, vilket är en förutsättning för att optimalt utvärdera nya terapier i läkemedelsstudier liksom att i framtiden kunna behandla patienter i tidig fas av sjukdomen. Blodtester för Alzheimer vore också ytterst värdefull exempelvis som screeningtester i primärvården. ■

PROFESSUR: Torsten Söderbergs akademiprofessur i medicin 2014, tillsatt av Kungl. Vetenskapsakademien efter anslag 2013. Professuren främjar internationellt ledande forskning inom det medicinska området. Forskningsanslag på heltid i 5 år, totalt 10 miljoner kronor.

INNEHAVARE: Professor Kaj Blennow, forskningsledare vid institutionen för neurovetenskap och fysiologi, chef för Neurokemiska laboratoriet.

LÄROSÄTE: Sahlgrenska akademien vid Göteborgs universitet.

Professor Daniel Nagin, justitieminister Beatrice Ask och professor Joan Petersilia. Foto: Pernille Tofté.

Stockholmspriset i kriminologi

Professorerna Joan Petersilia vid Stanford University, USA och Daniel S. Nagin vid Carnegie Mellon University, USA mottog Stockholmspriset i kriminologi 2014.

Enligt juryns motivering har deras arbete bidragit till en förändring av användandet av fängelser och frivård, grundat på fakta om vad som fungerar – och vad som inte gör det.

Joan Petersilias forskning om återfallsförbrytare har bidragit till att USA mångdubblat satsningarna på stöd åt före detta fångar under den högriskperiod som inträffar direkt efter att de har kommit ut ur fängelset, ofta utan någon bostad eller något arbete att gå till.

Daniel S. Nagins bevis för den negativa effekt som fängelser kan ha på fångar har bidragit till att antalet personer i fängelse minskat för första gången på fyra decennier i USA. Han har presenterat logiska grunder och incitament för en ökad investering i polisarbete istället för fängelser.

Priset delades ut vid en ceremoni i Stads-huset i anslutning till Stockholm Criminology Symposium 2014 som arrangeras av Brottsförebyggande rådet.

Stockholmspriset i kriminologi är ett internationellt pris och delas ut för enastående prestationer inom kriminologisk forskning och tillämpning av forskningsresultat för att minska brottsligheten och främja mänskliga rättigheter. Priset, på en miljon svenska kronor, delas ut sedan 2006.

Torsten Söderbergs Stiftelse bildade år 2012 tillsammans med svenska staten *Stiftelsen för Stockholmspriset i kriminologi* som står bakom priset. ■

Anslag 2014

MEDICIN

- Aperia, Anita; senior professor
Karolinska Institutet
»Why Chronic Kidney Disease is a Risk Factor for Cardiovascular Disease«
1 000 000 kronor
- Bäckhed, Fredrik; professor
Göteborgs universitet,
Sahlgrenska akademien
»Plattform för metagenom och dess roll vid ämnesomsättningsrelaterad sjukdom«
2 000 000 kronor
- Carlsson, Per-Ola; professor, överläkare
Uppsala universitet
»Mesenkymala stamceller för att stoppa typ 1-diabetes utveckling«
2 000 000 kronor
- Collin, Mattias; docent
Lunds universitet
»Translationell glykoimmunologi – från patogener till läkemedel«
2 000 000 kronor
- Gillberg, Christopher; professor
Göteborgs universitet,
Sahlgrenska akademien
»Autism hos flickor och kvinnor – hjärnfunktion och symptombild«
3 000 000 kronor
- Kokaia, Zaal; professor
Lunds universitet
»Utveckling av nya cellterapi för stroke«
2 000 000 kronor
- Mona Selsmark, Ann Christin; fysioterapeut
»Muskelstimulering för äldre och personer med funktionshinder«
220 000 kronor
- Nilsson, Caroline; docent, överläkare
Karolinska Institutet
»Kan vi bota jordnötsallergi med oral immunterapi och anti-IgE-antikroppar?«
1 000 000 kronor
- Normark, Staffan; ständige sekreteraren
Kungl. Vetenskapsakademien
»Torsten Söderbergs akademi-professur i medicin 2015«
10 000 000 kronor
- Pejler, Gunnar; professor
Sveriges Lantbruksuniversitet
»Mastcellens roll i cancer«
1 500 000 kronor
- Pekna, Marcela; docent
Göteborgs universitet,
Sahlgrenska akademien
»Mot nya behandlingsstrategier för förlossningsasfyxi och stroke«
1 000 000 kronor
- Sackey, Peter; med.dr, överläkare
Karolinska Institutet
»HMGB1, inflammation och kognitiv funktion efter allvarlig blodförgiftning«
1 000 000 kronor
- Smith, Ulf; professor
Göteborgs universitet,
Sahlgrenska akademien
»Prevention av det metabola syndromet och ektopiskt fett«
1 000 000 kronor

Westerlund, Fredrik; forskarasistent
Chalmers Tekniska Högskola
»Odlingsfri identifiering av antibiotikaresistens«
1 000 000 kronor

EKONOMI

- Andersson, Magnus; ekonomie doktor
Handelshögskolan
vid Göteborgs universitet
»Ettapp II – Den europeiska varu- och kreditmarknaden under förindustriell tid«
447 500 kronor
- Berggren, Niclas; docent
Institutet för Näringslivsforskning
»Tillit, tolerans och tillväxt – nya metoder för att hitta kausala samband«
2 440 400 kronor
- Catasús, Bino; professor
Stockholms universitet
»Forskningsskolan i redovisning – FIRE«
2 280 000 kronor
- Englund, Peter; professor
Institutet för Finansforskning
»Konferens i försäkringsekonomi«
400 000 kronor
- Hagberg, Axel; filosofie doktor
Handelshögskolan i Stockholm, EHFH
»Erfarenheter från det tidiga 1900-talets svenska skuggbankssektor«
835 000 kronor
- Husebye, Alexander; vd
Centrum för Näringslivshistoria
»Peder Herzog – judisk invandrare, framgångsrik entreprenör«
1 374 000 kronor
- Kowalkowski, Christian; docent
Linköpings tekniska högskola
»Värdeskapande genom innovativa tjänstesystem i industriella nätverk«
749 000 kronor
- Loft, Anne; professor
Lunds universitet
»Redovisningens reglering och praktik«
2 944 000 kronor
- Lönnroth, Johan; docent emeritus
»Vad anser politiker och centralbankschefer idag om centralbanksreformerna?«
60 000 kronor
- Marton, Jan; docent
Handelshögskolan
vid Göteborgs universitet
»Osäkerhet i externredovisning«
1 947 000 kronor
- Palme, Mårten; professor
Stockholms universitet
»Likhet inför lagen? Effekten av domares bakgrund på deras beslutsfattande«
1 875 500 kronor
- Palmertz, Camilla; civilingenjör
»Från konceptbilen Volvo YCC till inkluderande affärsutveckling«
250 000 kronor

Ruist, Joakim; filosofie doktor
Handelshögskolan
vid Göteborgs universitet
»Osteuropainvandringen
och Sveriges ekonomi
477 000 kronor

Rydgqvist, Kristian; professor
Handelshögskolan i Stockholm
»Historisk aktiekurs- och redovis-
ningsdatabas«
850 000 kronor

Schweizer, Roger; ekonomie doktor
Handelshögskolan
vid Göteborgs universitet
»Utveckling av FoU-kapacitet på
tillväxtmarknader«
1 667 500 kronor

Umans, Timur; lektor
Högskolan Kristianstad
»Mångkulturella ledningsgrupper
i svenska bolag«
1 260 000 kronor

Åkerman, Anders; ekonomie doktor
Stockholms universitet
»Internets påverkan på inkomst-
skillnader, produktivitet och
globalisering«
812 500 kronor

Lindell, Bengt; professor
Uppsala universitet
»Rättskipning – vad är det?«
1 158 333 kronor

Maunsbach, Lotta; doktorand
Lunds universitet
»Avtal om rätt till domstolsprövning«
145 000 kronor

Refors Legge, Maria; juris kandidat
Stockholms universitet
»Kränkande behandling i skolan
– ansvar och tillämpning«
871 000 kronor

Svensson, Ola; docent, lektor
Lunds universitet
»Att avvika från lagen«
550 000 kronor

Vahlne Westerhäll, Lotta; professor em.
»Patienträttigheter«
90 000 kronor

Ågren, Jack; universitetslektor
Stockholms universitet
»Social adekvans«
813 000 kronor

Fischer, Peter; professor
Göteborgs universitet
»Den Svenska Cypernexpeditionen:
Ett palatskomplex från 1200 f.Kr.«
1 022 000 kronor

Gunneriusson Wistman, Christina;
filosofie doktor, 1:e antikvarie
»Museiskapanden på det svenska
konstfältet vid 1900-talets mitt«
50 000 kronor

Hadenius, Patrik; vd, chefredaktör
Forskning & Framsteg
»Utgivning av Forskning & Framsteg
under 2015«
44 500 kronor

Hagberg, Johnny; prost
Skara Stiftshistoriska Sällskap
»Skrivare i det medeltida Sverige«
125 000 kronor

Herjulfsson, Ritwa; filosofie doktor
Röhsska museet
»Röhsska museets samlingar
och historia«
335 000 kronor

Ivansson, Birgitta; informator
»Dokumentation av bygdehistoriska
intervjuer«
15 000 kronor

Johansson, Anders; författare
»De glömda blockadbrytarna
– norsk-svenskt krigsdrama i flera
akter 1940–45«
25 000 kronor

Nyqvist Thorsson, Anna; arkeolog
Göteborgs universitet
»Liljestenar och stavkorshällar
under 1100- och 1200-talen
i Vänerlandskapet«
195 000 kronor

Nyström, Bengt; filosofie doktor
»Keramik & porslin i Sverige under
7000 år«
200 000 kronor

Olofsson, Sofie; intendent
Lunds universitet
»Grön framtid – Botaniska träd-
gården satsar på barn och natur-
vetenskap«
50 000 kronor

Rollenhagen Tilly, Linnéa; fil.dr
»Carl Johan Cronstedt, arkitekt
och organisatör – en man av sin tid«
100 000 kronor

Rydin, Urban; juris doktor
»Bröderna Röhss – Röhsska museets
första donatorer«
50 000 kronor

Rydinger Alin, Cecilia; rektor, professor
Kungl. Musikhögskolan i Stockholm
»Att bygga för framtiden – tekniska
resurser för forskning och utbildning«
250 000 kronor

Sidén, Karin; museichef
Prins Eugens Waldemarsudde
»Prins Eugen 150 år«
100 000 kronor

ÖVRIGT

Aminoff, Christina; universitetsadjunkt
Linköpings universitet
»Verksamheten i förskoleklass
och grundskolans årskurs 1«
380 000 kronor

Andersson, Christer; tekn.lic
Ås kloster
»Ås kloster, markradar 2015«
50 000 kronor

Andersson, Kent; docent
»Gödåker – ett uppländskt gravfält
från äldre järnålder«
20 000 kronor

Andersson, Tommy; filosofie magister
»Bronsålderns gravbilder«
75 000 kronor

Areskoug, Nils-Göran; bitr. professor
»Transdisciplinära dialoger«
120 000 kronor

Arvidsson, Kristoffer; forskningsledare
Göteborgs Konstmuseum
»Översiktsverk för Göteborgs konst-
museum – engelsk utgåva«
350 000 kronor

Bergman, Lars; generalsekreterare
Riksföreningen Sverigekontakt
»De karolinska fångarnas
censurerade brev«
375 000 kronor

Bjerrhede, Staffan; ordförande
Källeredens hembygdsförening
»Gården Sagared i Källered
– med anknytning till Ostindiska
Kompaniet«
216 000 kronor

Botwid, Katarina; doktorand
Lunds universitet
»Skårvans renässans – ny analys-
metod för tolkning av arkeologisk
keramik«
121 125 kronor

Eliasson, Roger; ordf., kommandörkapten
Aeroseum
»Aeroseum Science Center«
90 000 kronor

von Ehrenheim, Carl Gustaf; fil.dr h.c.
»Konsten på Grönsö«
50 000 kronor

Klackenberg, Dag; ordförande
De Svenska Historiedagarna
»De Svenska Historiedagarna 2015«
100 000 kronor

Larsson, Annika; filosofie doktor
Uppsala universitet
»Bucklor på behagen 2 – fördjupade
praktiska studier och rekonstruk-
tioner«
157 500 kronor

Larsson, Daniel; filosofie doktor
»Koleran – samhället, idéerna och
katastrofen 1834«
50 000 kronor

Linde Bjur, Gunilla; professor emerita
»Arkitekter i Göteborg under hundra
år. Kvinnor tar plats på 1900-talet«
75 000 kronor

Lysén, Svante; naturfilmare, konservator
»Bohuskust – ett vresigt paradisk«
100 000 kronor

Nisser Dalman, Margareta; överintendent
Hovstaterna
»Hedvig Eleonora – den svenska
barockens drottning«
490 000 kronor

Nitenberg, Annelie; filosofie licentiat
Västsvensk Arkeologi
»Härskaridentiteter i liv och död
i vendel- och vikingatida Väster-
götland«
273 000 kronor

Nordqvist, Bengt; filosofie doktor
Arkeologi Offerplats Finnestorp
»Guldets tid och Offerplats
Finnestorp«
695 000 kronor

Normark, Staffan; ständige sekreteraren
Kungl. Vetenskapsakademien
»Ingvar Lindqvistpriset 2015«
300 000 kronor

Nyberg, Gudrun; adj. professor emerita
»Syster till lärda män – 1700-tal«
50 000 kronor

Stolpe, Jan; professor
»Rousseaus Dialoger«
300 000 kronor

Söderberg, Elisabet; doktorand
Stockholms universitet
»De eftersträvande – unga
människor med rörelsehinder
och deras karriärval«
305 000 kronor

Ulväng, Göran; docent
Bebyggelsehistorisk tidskrift
»Stöd till Bebyggelsehistorisk
tidskrift«
50 000 kronor

Wadell, Leif; provinsialmästare
Frimursamhället i Göteborg
»Louis Jean Desprez, plafondmål-
ning i Solguden Apollo«
250 000 kronor

Wilhelmson, Helene; doktorand
Lunds universitet
»Ölands järnåldersbefolkning:
bioarkeologiska studier av migration,
diet och demografi«
190 000 kronor

PRISER

Det Söderbergiska priset i medicin 2014
till professor Leif Groop,
500 000 kronor (total prissumma
1 000 000 kr), plus omkostnader
Svenska Läkaresällskapet
Priset utdelades gemensamt
med Ragnar Söderbergs stiftelse

Torsten och Wanja Söderbergs pris 2014
till Ann-Sofie Back
1 000 000 kronor plus omkostnader
Röhsska museet

RÄTTSVETENSKAP

Ahlin, Per; juris doktor
Stockholms universitet
»Folkretten i svensk säkerhetspolitik.
Del II«
835 000 kronor

Arnerstål, Stojan; juris doktor
Uppsala universitet
»Användning av annans varumärke
i marknadsföring«
628 000 kronor

Bergman, Linn; doktorand
Stockholms universitet
»Lagval i skiljeförfaranden – tillgodo-
ses behovet av förutsebarhet?«
760 000 kronor

Bernitz, Ulf; professor emeritus
Stockholms universitet
»Forskningssamarbete i europarätt
Stockholm – Oxford«
300 000 kronor

Flodgren, Boel; professor
Lunds universitet
»Avtalsrätten i omvandling«
880 000 kronor

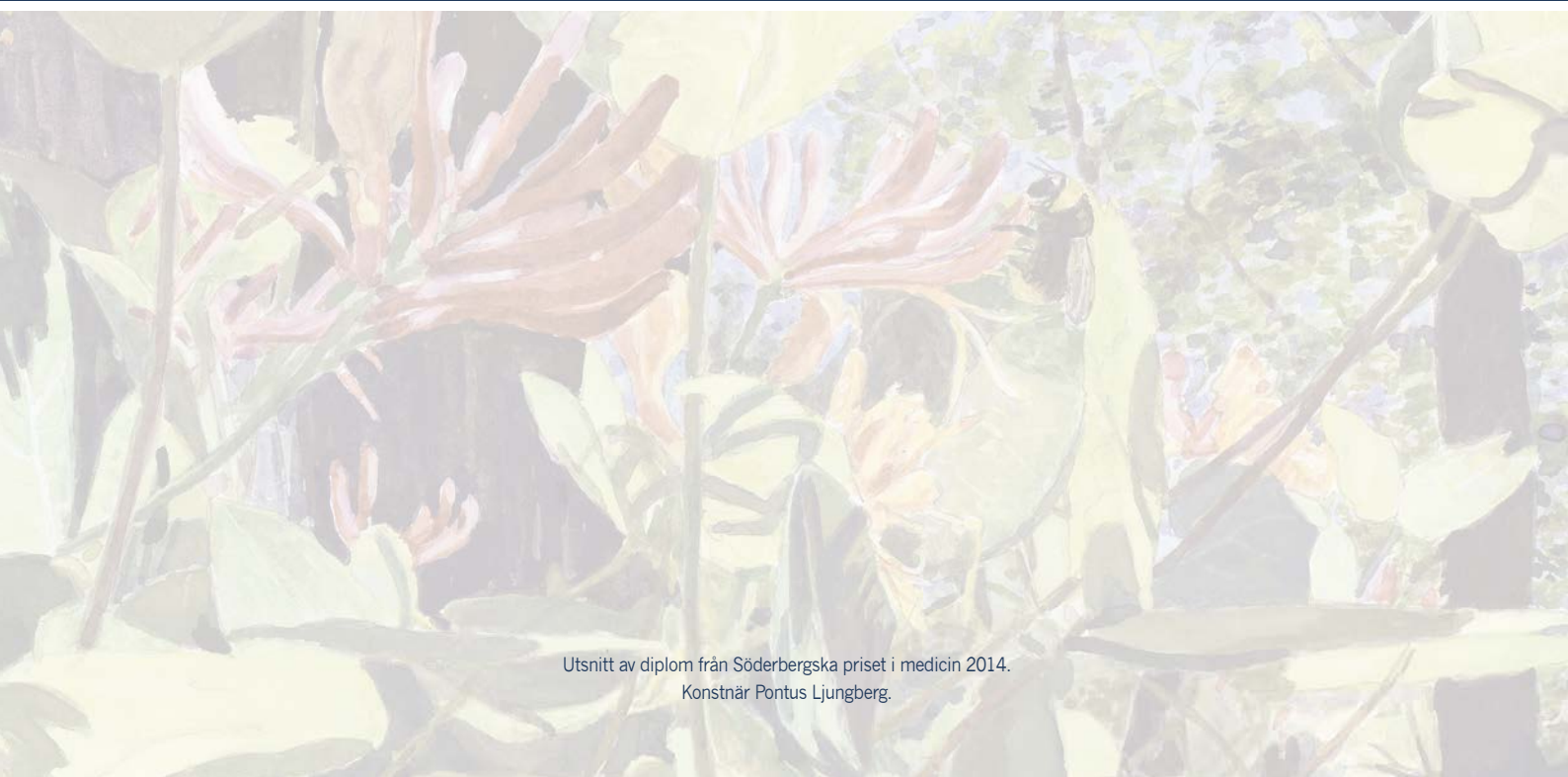
Hilling, Axel; docent, lektor
Lunds universitet
»Tolkning av skatterätt«
860 000 kronor

Hilling, Maria; docent
Lunds universitet
»Generalklausuler mot skatteflykt
och skatteavtal – en komparativ
analys«
705 000 kronor

Jonsson Cornell; Anna, docent
Uppsala universitet
»Den digitala yttrandefriheten
– en komparativ studie«
780 000 kronor

Lagerlöf, Erik; legal secretary, jur.dr
Harvard Law School, USA
»Federalism and mixed agreements«
184 000 kronor

Leviner, Pernilla; juris doktor, lektor
Stockholms universitet
»Barns delaktighet genom
offentliga biträden i LVU-ärenden«
816 667 kronor

Utsnitt av diplom från Söderbergska priset i medicin 2014.
Konstnär Pontus Ljungberg.

TORSTEN SÖDERBERGS STIFTELSE

Besöksadress: Karlavägen 41, Stockholm

Postadress: Box 5391, 102 49 Stockholm

Telefon: 08-661 52 11

www.torstensoderbergsstiftelse.se

Formgivning: Charlotta Lindgren

Tryck: Edita Bobergs 2015